

Hvarför tillhör omsorg om fånges anhöriga under strafftiden skyddsväsendets uppgifter?*)

Vid tyska skyddsföreningarnas första gemensamma möte i Freiburg i Breisgau den 5 sept. 1889 innehöll den fastställda »dagordningen» bland andra frågor jemväl denna: »hvarför tillhör omsorg om fånges anhöriga under strafftiden skyddsväsendets uppgifter?»

Sannolikt skall denna fråga väcka någon förvåning bland vårt lands fångvårds- och skyddsföreningar. Den spørjer efter skälet för ett förhållande, hvilket man väl i allmänhet här icke känner till. Man torde med undran fråga, om det då verkligen är så visst, att omsorg om fånges anhöriga under strafftiden tillhör skyddsväsendets uppgifter?

Pastor KRAUS, fängelseprest i Freiburg, hade i ett varmt skrifvet utlåtande behandlat spörsmålet. Erinrande om de föregående tillfällen, då det på olika håll skärskådats, anmärker han att, så vidt han vet, ingen bemärkansvärd stämning principielt och afgjort uttalat sig emot den uppfattning, som därför ligger till grund, utan att densamma tvärtom i den praktiska verkligheten mötts af de varmaste sympatier. Skyddsföreningarna i Oldenburg, Hessen-

*) Artiklen inleder »Redegörelse af Centralföreningen till stöd för frigifne för åren 1880—1889.» Stockholm 1890.

Darmstadt, Frankfurt am Main, Wiesbaden, Kassel, Plostdam, Königsberg, Stettin, Erfurt, Halle, Breslau, Görlitz, det Rhen-Westfaliska fångvårdssällskapet, dess biföreningar och filialer, fruntimmersföreningen i Strassburg i förbindelse med dervarande skyddsförening hafva samtliga i sina stadgar upptagit bestämmelse härom; »understödsföreningen för frigifna fångar» i Wien likasom ock åtskilliga skyddsföreningar i Sachsen och Frankrike tillförbindas jemväl genom sina statuter att göra ifrågavarande uppgift till sin. Praktiskt utöfvas den af skyddsföreningar i Baden, i Frankrike och i England utan att dock vara i dessas stadgar berörd. Hvarken i teori eller praxis synes den deremot hafva gjort sig gällande i Württemberg, Bajern, Holland och Belgien, Österrike utom Wien, Ryssland och Italien.

Han hänvisar i fråga om dessa sina uppgifter till Geheimfinansrådet Focus' år 1888 utgifna afhandling: »Die Vereinsfürsorgen zum Schutze für entlassene Gefangene in ihrer geschichtlichen Entwicklung während der letzten hundert Jahre». Äfven Sverige omnämnes deruti och hvad den ärade författeren om våra förhållanden erfarit, återgifves riktigt. Men han vet icke att omtala det de svenska skyddsföreningarna ännu adopterat här ifrågavarande uppgift; och pastor KRAUS hade således varit oförhindrad att i förteckningen öfver de länder, der densamma ännu lemnats derhän, upptaga äfven Sveriges namn.

Bör det så förblifva?

Det kan vara skäl att närmare skärskåda frågan.

Hvarför skulle omsorgen om fångens anhöriga under strafftiden tillhöra skyddsföreningen?

Främst därför, svarar KRAUS, att humaniteten fordrar det — den humanitet nämligen, som genomträngts och adlats af religionen. Han erinrar i detta afseende särskildt om orden i Jakobs bref: »detta är en ren och obefläckad gudstjänst inför Gud och fadern: att besöka fader- och moderlösa barn och enkör i deras bedröfvelse . . .» och

han frågar, om icke under fångens strafftid hans barn måste anses faderlösa och hans hustru försatt i enkestånd, likasom ock, derest det är modern som inspärrats, om icke mannen beröfvad sin maka och barnen sin mor måste känna sig i lika läge med enklingen och de moderlöse? De fleste fångar tillhöra, som bekant, de fattigare klasserna. Torftigt var der förut i deras hem, än värre blir det sedan. Till armodet komma sorgen, skammen, kränkningarna och föraktet, — en börda, hviken ofta under långa år måste bäras af redan förut djupt böjda skuldror. I sanning, utropar han: hvem förtjenar vårt melidande i högre grad än desse, de armaste af alla arma!

Han finner nästa skäl i hvad han kallar den utjemnande rättfärdighetens pligt. Rättvisan, handhafd af ofullkomliga människor, är ur stånd att med sina verkningar stanna vid den gräns, hon sjelf för sig uppdragit; hon ådömer förbrytaren några års strafftid — men, ehuru hon icke vill det, beröfvar hon honom dermed jemväl t. ex. hans helsa, hans förstånd, och träffar honom således vida hårdare än hon sjelf anser vara rätt. Om nu redan detta är att djupt beklaga — huru mycket sorgligare är det, när dessa hennes verkningar gå ut öfver fullkomligt oskyldiga, såsom maken, barnen, modern, fadern? Den kvinna, som med böner och lärar sökt förmå sin man, sin son att afstå från ett tillernadt brott; den moder, som med förtviflade ansträngningar sökt förekomma sonens, dotterns fall eller det barn, som gjort allt för att upprätta och hejda en vilsekommen fader — huru förkrossande träffas icke desse af den dom, som formelt taget, alldeles icke når eller ens vill nå dem? Ingen, som i dessa stycken eger någon erfarenhet, lärer hafva undgått att iakttaga, hurusom i jemförelse med den nöd, den skam, den öfvergifvenhet, som under sådana omständigheter kunna störta öfver dessa skuldlöse, domen, som drabbar förbrytaren sjelf, kan te sig såsom lindrig och att åtminstone i de fall, der han saknar känsla för de sina, dessa i sjelfva verket få lida svårare följder af hans gerning

än han sjelf. Hvem kan afhjelpa dessa beklagansvärda missförhållanden? Staten? Fattigvården? Ja väl: de hafva båda skyldigheter att härutinnan tillvarataga; men med all rätt anmärker KRAUS, att äfven uuder förutsättning af deras ingripande, återstår dock mer än nog för den kärleksverksamhet, hvilken sökt sig uttryck i skyddsföreningarna; och han åberopar ett yttrande af den framstående fängvårdsmannen, direktören WIRTH, deruti denne betonar, hurusom just genom skyddsföreningarnas omhändertagande af ifrågasvarande uppgift i någon mån torde kunna utjennas den hårda lott, som genom ofullkomligheten af våra menckliga förhållanden drabbar de bestraffades anhörige.

Efter att hafva såsom ett tredje skäl anført nödvändigheten af att förekomma ett fullkomligt sanmanstörtande af den blottställda familjens ekonomi, enär den i amat fall tvifvelsutän skall komma att rekrytera det för samhället så vådliga proletariatet, erinrar han vidare, att allt hvad skyddsverksamheten gör för att hjälpa den frigifne, är bortkastadt och förspildt, derest hans verkliga förbättring icke låter sig åstadkomma. Men hvilket medel härför skulle väl vara kraftigare än vidmakthållandet eller återknytandet af de band, som förena fången med hans anhörige? All erfarenhet visar, att dessa icke sällan under trycket af de förhållanden i hvilka de genom hans gerning råkat, känna sig upptända af vedervilja och förbittring emot honom; i andra fall har fången redan före sitt inträde i fångelset frigjort sig från känslan af förpligtelse emot de sina; lätja, dryckenskap, oenighet och våldsamheter hafva intagit familjekärlekens plats; omsorgerna om barnen hafva lemnats derhän, hemmets alla fogar hafva brustit. Vill skyddsverksamheten söka upprätta och åt samhället återgifva en under dylika förhållanden pressad fånge — hvilken metod skulle väl härför vara ändamålsenligare än den, att främst söka återgifva hemmet åt honom och honom åt hans hem? Icke få äro de fångar, hvilka först i fångelset lärt sig uppskatta de sina; många erfara der huru halfslocknade gnistor på en gång

slå upp i låga och ej sällan har det visat sig, att hvad en maka, ett barn haft att förtälja om någon dem bevisad godhet, kraftigare än allt annat förmått att öppna och röra ett dittills hårdt och tilbommadt hjerta. Men man har också funnit huruledes tvärtom ett möjligen redan veknadt och ångerfullt sinnelag åter hårdnat och fylts med en outsläcklig bitterhet emot samhälle och mensklighet vid underrettelserna om nöden, uselheten, förderfvet i hemmet, hvilket, ehuru skuldöst, dock prisgifvits åt undergång. Under sådana förhållanden frågar sig den nyss så ångerfulle, hvar till det väl tjenar att bli en bättre människa? »Mitt hem har störtat samman, min hustru har sträfvat sig till döds, mina barn hafva blifvit kältringar!« Nej, bort med allt tal om bättring — hämd, blott hat och hämd vill han egna alla och allt, samhället och dess medlemmar, mot hvilka han förbröt sig genom att t. ex. stjäla för låt vara 50 eller kanske 100 kronors värde, men som i gengäld beröfvade honom allt hvad han kunde kalla sitt, allt hvad han hade att lita sig till, att älska, att hoppas uppå — för både tid och evighet!

En hvar lär förstå, att äfven den mest nitiska skyddsverksamhet föga förmår uträtta för »räddning« af en person i denna stämning. Men mycken erfarenhet kräfvades icke för att inse, det bästa sättet att rädda honom varit att rädda hans hustru och barn.

Det är likväl icke KRAUS' mening att hela omsorgen om fångens anhöriga skulle anvisas skyddsföreningarna. Den allmänna fattigvården såväl som kristlig kärleksverksamhet inom vederbörande församlingar måste ju hafva sin del i uppgiften. Särskildt litar han på kyrkan och hennes tjänare, hvilka senare han anser såsom borna hjälpare i alla hithörande fall. Men jemväl på staten själf drager han vaxel, idet han påminner om den stora betydelse det har för såväl fången som hans anhörige, att den förre med något belopp af arbetspremierna då och då får bidraga till familjens underhåll. Om ock bidraget blir litet, kan det

dock i fråga om familjebandens vidmakthållande eller återknytande oga den allra kraftigaste verkan; och just på denna grund representerar det heller icke någon förlust för staten.

Vägen från fången och hans familj bör gå genom fängelsets direktör eller prest, som hos föreningen talar i hans intresse och begär dess ekonomiska eller sedliga stöd för fångens anhöriga, om hvilka uppgifter lemnas; skyddsföreningen uppsöker derpå de uppgifna, pröfvar fallet, bestämmer understödets art och mått och sätter sig, der så befinnes lämpligt, i förbindelse med församlingsprestern, med fattigvården eller andra samverkande myndigheter, för att såmedelst vinna det uppställda syftet.

Redan år 1883, vid tyska fängvårdsmännens sjunde möte i Wien, förfäktade KRAUS, denne nitiske menniskovän, de åsigter, hvilka vi här i all korthet tillåtit oss sammanfatta; och han stod icke ensam om sin mening. I en framställning rörande skyddsväsendet stälde pastor BRAUNE i Görlitz till en skyddsförening, som ansåg omsorgen om fångens anhörige falla utaför sin uppgift, följande fråga: »Om den ärade föreningen lugnt kan åse det en för sin tillvaro kämpande hustru till en fånge slutligen kraftlös och modlös låter allt gå som det vill; att kläder, husgeråd och mannens verktyg vandra till pantlånekontoret och pantsedeln sist till slagfältets hyenor; att barnen icke blott sedligt urarta utan gå under i grund — hvarmed vill den ärade föreningen hjälpa fången, då han ur fängelset frigifves? Med arbete, kläder, verktyg? Jag fruktar att han då icke mera står till att hjälpa; och om han, upprörd och förbittrad öfver den ödeläggelse, som möter honom, vänder ryggen åt hemmet, insläende för alltid brottets bana för att så mycket han kan, vedergälla det samhälle, i hvilket sådant skett; eller om han lennar hustru och barn för att i slö förtviflan sluta sig till landstrykarnes stora skara skulle det icke kännas svårt att öfver honom bryta stafven?»

Mötet i Wien tyckes, att döma efter diskussionen, hafva

ansett den för dess ompröfning i detta afseende uppställda thes fullkomligt oemotsäglig. Enstämmt godkändes förklaringen, att det vore önskvärdt, det skyddsföreningarnas omsorg utsträcktes äfven till fånges anhörige under strafftiden.

Vid Freiburgermötet kom frågan icke under behandling, enär vid dess föredragning tiden befans redan hafva för långt framskridit. Den uppsköts, sedan friherre von Ricou, ombud för storhertigligen Hessiska regeringen, och Sachsiska regeringens ombud, regeringsrådet BÖHMER, förklarat att skyddsföreningarna i dessa båda länder redan anslutit sig till den af referenten framställda och förordade uppfattning.

I sitt memorial rörande skyddsväsendet för frigifna fångar (Blätter für Gefängnisskunde XV, 295) yttrar deremot ministerialrådet v. JAGEMANN, att, enligt hans åsigt, omsorgen om fånges familj ej tillhör skyddsföreningsuppgiften utan fattigvården, ehuru han säger sig erkänna, att den qvinliga skyddsföreningsverksamheten väl passar därför, »om man, såsom i många länder sker, vill inblanda den med skyddsväsendet«. En mera förnedlande ställning intager Fucus, som anser att skyddsföreningsverksamheten i fråga om fångar på kort strafftid både kan och bör taga sig an deras familjer, för att derigenom minska eller helt allägna de faror, som hota deras ekonomiska existens.

Om erfarenheten dock skulle visa, att den allmänna fattigvården icke räcker till för tillvaratagandet af de särskilda behof, som i fall af sagde beskaffenhet göra sig gällande, torde det rent teoretiska särskiljandet af skyddsväsendets och fattigvårdens uppgifter icke vara nog för att tillfredsställande lösa frågan. En verklig lefvande människokärlek låter icke den nödställda vara utan hjälp, äfven om han anser att gifvandet af denna hjälp rätteligen bort i främsta rummet åligga någon annan. Han förgäter icke ens då, att »den der kan göra godt och icke gör det, honom är det synd«. Allt beror då på, om han kan det.

Der må enhver prøve sine krafter och handla derefter. Men äfven teoretiskt taget synes oss KRAUS hafva väl försvarat sin ståndpunkt, då han sammanfattar resultatet af sina undersökningar i satsen, det skydds-föreningarna hafva till fångarnes anhörige en subsidiär ställning och uppgift samt att de icke böra undandraga sig den, för så vidt det står fast, att utsigterna för fångens framtida väsentligen bero på beskaffenheten af de husliga förhållanden, hvilka vid hans utträde ur fängelset möta honom.*)

S. W.

*) Som supplement till artiklen tillsattes ämne 4 i sektion 3 på kongressen i St. Petersburg tilligemed kongressens resolution, som icke förelä, då artiklen blev skriven.

Ämne 4. Bør patronage-institutionerne og selskaberne ikke for at opfylde deres mission i hele dens udstrækning, forinden fangerne løslades, skaffe sig oplysninger om deres familiers tilstand og trang, dels for at sikre bevarelsen af familiens hengivenhed, dels for at hjælpe selve familien og sikre den mod følgerne af domfældelsen af et medlem af den?

Hvorledes kan denne særlige virksomhed ligeoverfor familien udøves uden at blive stødende og således, at den bidrager til selve fångens forbedring og hans tilbagevenden til et hæderligt og arbejdsomt liv?

Fællesmødets besvarelse:

1. Det er ønskeligt, at fængsels-selskaberne kunne have lejlighed til at beskæftige sig førend løsladelsen med fångernes familieforhold

- a. for såvidt muligt at forvisse sig om familiebåndets inderlighed;
- b. for undtagelsesvis at hjælpe fångens familie, dersom fængsels-selskabet har været til alvorlig skade for de små børn, de gamle eller svage.

2. For at nå dertil må selskaberne udtrykkelig udtale det i deres statuter og sætte sig i forbindelse med alle de lokale myndigheder, administrative eller religiøse.

R. A.